

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 157 – תשע"ט

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

קידוש על היין קודם ספירת העומר, האם יצא ידי חובתו?

אני ובני – יסוד החינוך

אנו זוכים להיות בהילולא דרבי שמעון בר יוחאי, התנא האלוקי שכל המחובר אליו מחובר לחיים, הנה עם ישראל נוהג לעשות חלאק'ה על קברו של רבי שמעון בר יוחאי, ונשאלת השאלה מה הקשר, יומא דהילולא זה הדלקה, זה אור, זה תורה, זה קדושה, אבל מה זה נוגע לעשיית חלאק'ה לבני שלוש?

והאמת שרבי שמעון עצמו עונה לנו את התשובה, רבי שמעון ברח מן הרומאים, הוא היה במצב של סכנה, אבל הוא לקח גם את בנו רבי אלעזר וסיכן אותו, ומדוע הוא עשה את זה, בשביל החינוך, הוא רצה שאלעזר בנו יהיה כמוהו, הוא סיכן אותו ואת בנו בשביל החינוך.

ודבר נוסף הגמרא אומרת בסוכה (מ"ה ע"ב) שרבי שמעון בר יוחאי אמר 'ראיתי בני עליה והם מועטים, אם אלף הם אני ובני מהם, אם מאה הם אני ובני מהם, אם שנים הם אני ובני מהם, נשאלת השאלה רשב"י התחיל באלף וירד למאה ואח"כ לשנים, מדוע לשנים ולא לאחד, מדוע 'אני ובני' ולא 'אני' לבד, אלא שאצל רבי שמעון אין מושג כזה של אני לבד, אצל רשב"י זה או 'אני ובני' או אף אחד, רשב"י לימד אותנו חינוך מהו, חינוך זה 'אני ובני' בכל מצב, בכל שעה הבן שלי יהיה כמוני, הוא לא יירד דור, הוא לא יהיה בדרגא נמוכה ממני, ולכן אנו עושים את החלאק'ה שהוא החינוך הראשון דוקא על קברו של רשב"י שלימד אותנו את יסוד החינוך.

רבי שמעון בר יוחאי לימד אותנו שחינוך ילדינו, בנינו ובנותינו, הוא מעל הכל, אנו צריכים למסור את הנפש על החינוך, אנו צריכים שהילדים שלנו יהיו לפחות כמונו, יהי רצון שבזכות ההליכה בדרכו של התנא האלוקי נזכה לישועות גדולות ונרוה נחת מכל צאצאינו. (מדברי מורינו המרא דאתרא שליט"א, בהדלקה המרכזית בשיכון ה')

מעשה באברך שילדה אשתו בליל שבת קודש, וקודם שהספיק להתפלל תפילת מעריב ביקשה ממנו אשתו שיעשה לה קידוש, והסתפק האם עליו לספור ספירת העומר קודם הקידוש או לקדש קודם ספירת העומר.

ומעשה נוסף אירע באברך שהגיע בליל שבת לביתו והתחיל באמירת 'שלוש עליכם' כשרעייתו התפללה בינתיים תפילת שמר"ע, וכשסיים 'אשת חיל' סיימה רעייתו את התפילה, וביקשה לדעת האם כדאי שתספור את ספירת העומר קודם הקידוש, או שיכולה לספור לאחר הקידוש.

והנה כתב השו"ע (תפ"ט ס"ט) "ליל שבת וליל יום טוב, מברכים וסופרים אחר קידוש בבית הכנסת", וכתב המ"ב שם (סקל"ט) שהטעם הוא שכל מה שנוכל להקדים את קדושת היום דהינו קדושת השבת יש לנו להקדים, ועל כן אנו מקדימים את קדושת השבת של קידוש על פני ספירת העומר.

ומוסיף המ"ב בשם המג"א דאם סופר בביתו יספור קודם הקידוש, דאסור לאכול קודם ספירה, וביאר בערוך השולחן (סי"ב) דאם יקדש, לא יוכל לספור בינתיים קודם אכילה, כיון שמדין 'קידוש במקום סעודה' בעינן שיאכל מיד לאחר הקידוש, והיינו שמדין 'קידוש במקום סעודה' בעינן שיספור קודם הקידוש, דאם יקדש תחילה יהיה מוכרח לאכול קודם מצות הספירה, כיון שמיד לאחר הקידוש עליו לישב ולאכול.

והדברים צ"ב וכי משום שיספור בין קידוש לסעודה במשך כמה רגעים את ספירת העומר זה אינו נחשב 'קידוש במקום סעודה', הלא בדרכו ליטול את ידיו יכול לומר את אותה הספירה.

ונראה לבאר בזה, דהנה כתב השו"ע (תע"ב ס"א) דבליל פסח לא יקדש עד שתחשך, והביא המ"ב שם (סק"ד) בשם הט"ז דטעם הדבר הוא לפי שאכילת מצה הוקשה לפסח שנאמר 'על מצות ומרורים יאכלוהו', ופסח אינו נאכל אלא בלילה, ועל כן הקידוש צריך להיות בשעה הראויה למצה דהינו בלילה.

ובפרי מגדים (משב"ז סק"א) הרחיב בביאור הדברים וכתב שאין קידוש אלא במקום סעודה, ועל כן אינו יכול לקדש קודם זמן אכילת המצה, שהרי זמן אכילתה הוא בלילה.

ולכאור' זה פלא, הרי בכל מקרה הקידוש בליל פסח אינו סמוך לאכילת המצה שהרי אנו מקדשים בתחילת הלילה ואוכלים את המצה רק סמוך לחצות, וא"כ מדוע לא ניתן לקדש קודם שתחשך ולאחמ"כ כשיגיע זמנה יאכל את המצה כזמן שמשתהים בלאו הכי.

ומבואר בזה יסוד בדין 'קידוש במקום סעודה', דמלבד מה שצריך שהקידוש יתקיים במקום הסעודה, צריך גם שהוא יהיה בזמן הראוי לסעודה, ואם הקידוש מתקיים בזמן שאינו ראוי לסעודה הרי זה סתירה לקידוש ולא יוצא בו ידי חובתו, ומשום כך אינו יכול לקדש בערב פסח מבעוד יום שהרי אי"ז זמן הראוי לסעודה.

ולפי"ז נראה דזהו הביאור בדברי המ"ב לגבי ספירת העומר, דכיון שאסור לאכול קודם ספירה, כשמקדש קודם הספירה אי"ז זמן הראוי לסעודה, ולכך אין חילוק אם זמן השיהוי אחר הקידוש לצורך הספירה הוא רב או קצר, כיון שלמעשה מחמת חסרון הספירה זמן הקידוש לא היה ראוי לסעודה ואי"ז קידוש במקום סעודה, וכמבואר בדברי המ"ב והפמ"ג הנ"ל.

ואין לתמוה שהרי כתב השו"ע דבבית הכנסת מקדשים קודם הספירה, דשם מחמת הדין יש להקדים ולקדש שהרי מה שנוכל להקדים את קדושת היום מקדמינן, וכיון שהדין הוא דיש להקדים את הקידוש על פני הספירה, והקידוש מחייב בתוכו גם סעודה א"כ אינו מתחייב בספירה רק לאחר הקידוש ואין כלל מניעה לאכול אחר הקידוש קודם הספירה.

ולפי"ז בנידונינו כשהבעל עדיין לא ספר, עליו לספור תחילה ואח"כ לקדש, דאם יקדש תחילה זמן הקידוש לא יהיה ראוי לסעודה ואי"ז קידוש במקום סעודה, אבל בנידון השני כשהאשה עדיין לא ספרה אי"ז שתספור קודם הקידוש שהרי נשים אינם מחויבות בספירה ולכך יכולה לאכול קודם ספירת העומר.

טעמו של הלבוש

והנה בעיקר דברי השו"ע שבבית הכנסת מקדשים ואח"כ סופרים, כתב הלבוש טעם נוסף שהוא משום 'תדיר ושאינו תדיר', דהקידוש הוא תדיר וספירת העומר אינה תדירה, ולכך יש להקדים את הקידוש התדיר על פני ספירת העומר, וכתב הפמ"ג (א"א ס"ק ט') דהטעם שבתרומת הדשן לא ביאר כן אלא כתב דטעם הדבר הוא שכל היכא שנוכל להקדים קדושת היום מקדמינן הוא משום שכבר יצאו ידי קידוש דאורייתא בתפילה, וספירת העומר י"א שהיא מדאורייתא, ולכך מטעם זה היה צריך להקדים את הספירה דאורייתא על פני הקידוש דרבנן אף שהיא אינה תדירה.

אלא דא"כ נמצא דבר חידוש שבאופן שעדיין לא התפללו והקידוש הוא דאורייתא יהיה חילוק באותו קידוש בין האיש לאשה דעל האשה להקדים את הקידוש קודם לספירה מדין תדיר, ואילו האיש צריך לספור קודם הקידוש כיון שאסור לאכול קודם הספירה, וממילא אם יקדים את הקידוש אי"ז קידוש במקום סעודה.

והנה בחוץ לארץ מתחילים לספור ספירת העומר בליל יו"ט שני, ויש הנוהגים להתחיל את הספירה לאחר גמר הסדר, ומקור המנהג הוא מהספר פרי עץ חיים ומהרמ"ע מפאנו, וטעמם ע"פ הסוד, ובפוסקים כתבו שלמעשה אין לנהוג כן, וכדכתב בשאלת יעב"ץ שהרי אסור לאכול קודם הספירה.

קבלת התורה בכל שנה מחדש

דברי מזרינו הרב שליט"א בסיום מסכת חולין

לכלל לומדי שיעורי דף היומי בבית המדרש המדעת צבי

מרגש מאוד לראות את הקהל הגדול והעצום, בעת סיום של כזה מסכת שהיא איננה קצרה, יותר ממאה ארבעים דף יש במסכת חולין, חשבתי לעצמי אין דבר שלא מתגלגל משמים, הסיום נקבע לזמן של ספירת העומר, מה זה אומר לנו, מה זה בא ללמד אותנו, ספירת העומר יש בה דבר שכל יהודי צריך לדעת, ספירת העומר היא איננה רק מצוה שקשורה להבאת העומר, ספירת העומר היא הכנה ליום מתן תורה, בפסח עם ישראל נהיה לעם, עם ישראל נולד בפסח, מיד אחרי זה אנו מתחילים לספור, יום ועוד יום, מכינים את עצמינו למתן תורה, שבע שבתות תמימות, צריך שלמות, כדי להגיע מוכן ולזכות לכל מה שזוכים ביום הגדול של מתן תורה, צריך הכנה מושלמת, אם יום אחד לא סופרים כבר אי אפשר להמשיך ולספור בברכה, כתוב בזה"ק, וקשה לחזור על הדברים כי צריך להבין אותם לעומק, שאם יום אחד לא הכנת את עצמך לא תזכה לתורה.

וכאן אנו נמצאים בסיום מסכת, סיום מסכת זה שלמות, היצר הרע לא ממקד את עיקר המלחמה שלו בזה שלא נלמד דף גמרא, הוא אפילו מוכן לפעמים שנלמד יום אחר יום, אבל דבר אחד הוא שונא שנהא עצומה, סיום, אל תסיים לא מסכת חולין, לא מסכת מכות, ואפילו לא מסכת הוריות, לא חשוב לו מספר הדפים, כי סיום זה שלמות, ושלמות מביאה את האדם לפסגה, אני לא צריך לומר לכם איזה הרגשה עילאית יש בסיום, כשלמדנו בישיבה, בחורים שלא סיימו את המסכתא חזרו הביתה לבין הזמנים בלי סיפוק, ומאיך בחור שסיים את המסכתא אפי' בבקיות באיזה סיפוק והרגשה עילאית הוא חזר הביתה, 'שישים המה מלכות', אלו שישים המסכתות, אבל מי המלך, שמעתם פעם על מלכה בלי מלך? התשובה היא, המלך הוא אותו יהודי שסיים, כל מי שסיים את אחד משישים המלכות הוא המלך, מאן מלכי רבנן, אדם יכול להגיע למלכות, להיות מלך עם שישים מלכות.

אנו מתקרבים לחג השבועות, שואל הירושלמי במסכת ר"ה מדוע בכל החגים כתוב 'שעיר עיזים לחטאת', ובחג השבועות כתוב רק 'שעיר עיזים' בלי להזכיר את המילה 'חטאת', ומתוך שבחג השבועות כאשר מקבלים את התורה, התורה הקדושה מכפרת אותנו מהחטאים, ולכן אין צורך בחטאת, שואלים המפרשים, הרי קבלת התורה היתה אז בשעתו כשקיבלנו את התורה, מה זה קשור לכל שנה ושנה? ומתוצים שמבואר כאן בירושלמי במפורש שבכל שנה ושנה אנו מקבלים את התורה מחדש, בכל שנה מתחדשת קבלת התורה.

בכל שנה מחדש אנו מקבלים בחג השבועות צ'ק פתוח מזומן של מליון דולר, אין יהודי בכל העולם שלא מקבל את הצ'ק הזה, יש כאלה שמחזיקים את הצ'ק הזה בכיס, יום, יומיים, שלושה, חודש, חצי שנה, שנה, עוברת השנה, ונגמר, עבר זמנו, אבל יש יהודים שפודים את הצ'ק, יום הם מגיעים לשיעור דף היומי, יום הם פודים מליון דולר, ויום הם פירשו יום יום, כשמישהו מחזיק בכיס צ'ק של מליון דולר אין לו בר מצוות, אין לו חתונות, יש לו רק מטרה אחת, לפדות את הצ'ק הזה, היצה"ר אומר לאדם, מה קרה, פעם בחודש אל תבוא, מותר לך, הוא רוצה להרוס לאדם את השלמות, את הפסגה, כשלא מפספסים אף שיעור יש לנו את ההבטחה שהבטיח מרן הרב וואזנר זצ"ל בשם המב"ט בסיום דף היומי ביד אליהו, שמי שקבוע יום יום יש לו את הכלל 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי', אם כל יום באופן קבוע לא מותרים בשופר"א על השעה של השיעור, נחשב לאדם כאילו הוא למד חצי מהחיים שלו, כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, כשהוא למד שעה יש לו עוד 11 שעות.

והביא הרב וואזנר באותו מעמד, את דברי הגמ' בגיטין 'לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ', מה יש בתורה שבע"פ, תורה שבכתב אנו כותבים על הקלף, אבל תורה שבע"פ אנו כותבים על לוח הלב, 'כותבם על לוח לבך', הקלף של תורה שבע"פ הוא הלב שלנו, כל יום שאדם לומד חולין, בכורות, בבא קמא, עבודה זרה, הדם שלו, העצמות שלו, מתמלאות תורה, 'וחיי עולם נטע בתוכינו', תורה שבע"פ הקב"ה נתן בתוכינו, בלבנו.

יש דבר מופלא, רבי עקיבא מאבד עשרים וארבע אלף תלמידים, כל יום היו לו שבע מאות לוויית של תנאים, איפה שהולכים יש עצב, בכי, מספד, לרבי עקיבא יש כל כמה דקות הספד, מה עושה רבי אחר, נכנס לבית ומסתגר ולא רואים אותו יותר, אך רבי עקיבא הולך ומקים ישיבה עם חמשה תלמידים חדשים וביניהם רבי שמעון ורבי מאיר, איך היה לו כוחות לזה, איך הוא לא התיאש? התשובה היא, שאלו פעם את הרב מפוניבז' איך היה לך כוחות להגיע אחרי השואה שהכל כל כך שומם, כל כך חרב, ולהקים ישיבות בבני ברק, באשדוד, בתי אבות לילדים יתומים, איך היה לך כוחות? והוא ענה במשפט אחד 'מעולם לא התעיפתי', זה היסוד, ואסיים בדבריו של הרב מבריסק שאמר ששעת סיום זהו עת רצון, זה הזמן לבקש, הקב"ה יעזור שנזכה יחד לסיים עוד מסכתות רבות ולראות בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

מכתבים למערכת

אור ליום ראשון לסדר אם בחוקתי תלכו כ"ט למטמונים

לכבוד מו"ר המרא דאתרא דפה ק"ק שיכון ה' ב"ב.

בליל ש"ק פר' בהר נפקי זיקוקין דנור מפי רבינו בבית המדרש בענין מי שקידש קודם ספירה, והיו הדברים שמחים ומאירים, אך שמחתי לא היתה שלמה, דרבינו פסק דלא יצא ידי קידוש, משום דלא חשיב קידוש במקום סעודה היכא דאינו יכול לסעוד בשעת הקידוש, והוכיח כן מדברי הט"ז לענין קידוש בליל פסח מבעו"י, והנה אף דהביאור בדברי הט"ז בהיר, מ"מ צ"ע אם יש לדמותו להכא, דא"כ יקשה כמה דברים.

א. אמאי ביו"ט במוצאי שבת אין חסרון בקידוש הא אינו יכול לאכול קודם הבדלה, ומבואר בשו"ע דאף היכא דלא הבדיל עם הקידוש יצא ידי קידוש.

וויש להעיר דלפי דברי רבינו לכאו' אינו דוקא בספירת העומר אלא אף מי שקידש קודם ק"ש או קודם ערבית לא יצא, ומיהו יכול למנות שומר, אך לכאו' אף לענין ספירה יכול למנות, אלא דהמג"א לענין ספירת העומר כתב לסמוך על שמש הקורא לבית הכנסת רק בחצי שעה שקודם הספירה וצ"ע הטעם, ומ"מ מסתבר דמעיקר הדין אפשר לסמוך על שומר אף בתוך הזמן].

ב. עוד יל"ע דהא קודם ספירה מותר לאכול כביצה, ולענין קידוש במקום סעודה סגי בכזית, וכבר העיר בזה הפמ"ג וכתב דמ"מ עיקר סעודה כו', ולכאו' כונתו דלכתחילה בעי' יותר מכביצה, ומבואר דודאי אינו לעיכובא, ומ"מ יש מקום לומר דאיכא לכתחילה לספור קודם קידוש כדי שיהא ראוי הקידוש לסעודה של יותר מכביצה, וצ"ע.

ג. עוד יל"ע בדברי רבינו היאך יוצאים האורחים ידי קידוש, דתירץ דלא חייל עלייהו דין ספירת העומר, הנה מלבד שהוא חידוש גדול דמשום סדר הקדימה דראוי להקדים קידוש משום עיולי שבתא חשיב דלא חייל אכתי דין ספירה ומותר לאכול, עוד צ"ע דהא מחצי שעה קודם הספירה נמי אסור לאכול ואף דאכתי לא הגיעה זמנה, ועוד יל"ע דמ"מ לא נתבאר כה"צ החילוק בין ביתו לבית הכנסת, דהא המג"א כתב טעם לפרש אמאי בביתו יספור מקודם אף דאיכא טעם לקדש קודם וכמו בבית הכנסת, וכתב הטעם משום דאסור לאכול, ואי בבית הכנסת שרי לאכול משום דלא חייל חובת ספירה אף בביתו יהא שרי לאכול.

החותם בכל הברכות האמורים בפרשתן

א.ה.

תשובת הרב שליט"א

בס"ד ל"ג בעומר יומא דהילולא התנא הקדוש רשב"י ז"ע

לכבוד הרב א.ה. שליט"א

א. ביו"ט שחל להיות במוצש"ק נחשב שיכול לאכול מיד אחר קידוש כיון שתקיננו שיבדיל עם הקידוש, ואף אם לא הבדיל כיון שההבדלה היא חלק מהקידוש נחשב שיכול לאכול עם הקידוש שהרי יכול להבדיל והבדלה היא חלק מהקידוש ולא דבר נוסף, ודו"ק.

ב. נכון לדברי הפמ"ג אצלינו רק ראוי לספור לפני קידוש.

ג. כבר תירצתי בשיעור וכמו שהביא במכתבו, והוא דבר פשוט.

חדש!!! ניתן לתרום עבור הוצאות הגליון דרך מערכת נדרים פלוס בחיפוש

מרכז תורני קול רינה שיכון ה' - עלון שיעורי ליל שבת

תזכו למצוות